

Prikazi knjiga / Review Article

Čedomir Antić i Nenad Kecmanović: *Istorija Republike Srpske*, Beograd: NIP Nedeljnik, treće izdanje, 2016. Str. 517, ISBN 978-86-919749-1-6.

Izdavačka djelatnost u Bosni i Hercegovini, ali i u regiji u posljednje vrijeme suočena je sa mnoštvom problema, što zbog pada zainteresiranosti čitalaca za klasični format knjige, što zbog ionako malog tržišta na kojem se objavljuje. Knjiga *Istorija Republike Srpske* svakako nema tih problema jer je njeno nastajanje i objavljivanje dijelom političkog projekta entitetske vrhuške u etabliranju i branjenju pozicije RS-a pa samim time i plasman priozvoda nije predstavljao važnu tačku u razmatranju svrishodnosti projekta. Ipak, da i to bude dobro pokriveno, treće izdanje knjige prodavalo se kao prigodan dodatak *Glasa Srpske* na kioscima diljem RS-a.

Prvo izdanje napisano je na 580 stranica sa tvrdim uvezom (300 primjeraka), namijenjeno institucijama od značaja, dok je ovo koje se razmatra – pripremljeno najširoj čitalačkoj publici (30 000 primjeraka!) – napisano na 517 stranica. Kako i dolikuje ovakvim poduhvatima, drugo izdanje prevedeno je na engleski jezik te je, kao takvo, ciljano otišlo ka inostranoj čitalačkoj publici u bilingvalnom formatu. Pored engleskog drugo izdanje nije odstupilo od svoga izvornika – srpskog jezika.

Knjiga je podijeljena u 17 poglavlja, koja tretiraju najranije historijske periode (čak se objašnjava postojanje *neandertalaca* na tlu Balkana) pa sve do savremenih društveno-političkih tokova uz predgovor dr. Darka Tanaskovića, također i recenzenta knjige. Svakako da je za ovu vrstu djela izbor recenzenta i pisca predgovora više nego logičan i predvidiv. Posebnost predstavlja osamnaesto poglavlje *Dodaci*, koje sa svojih 100 stranica ima svrhu obogaćivanja knjige dokumentima i analizama o određenim pojavama i historijskim figurama

Knjiga autorskog dvojca Antić – Kecmanović *Istorija Republike Srpske* zapravo je izuzetno štivo, koje bi se na odsjecima historije u Bosni i Hercegovini trebalo učiniti obaveznim a ni univerziteti u okruženju ne bi trebali zatvarati oči pred

značajem istog. Naime, napisati knjigu koja s naslovom i zadanom temom nema toliko dodirnih tačaka, pritom urušiti neke od postulata historijske nauke, mora se promatrati kao dobrim primjerom studentima kako se ne piše i ne smije pisati.

Od uvodnog definiranje RS-a kao „države“ (25) autori prelaze periode i epohe; od *Antike i Srednjovjekovlja* (33), preko *Osmanskog Carstva* (59) i *Ustanaka i Preporoda* (89), pa do *Austrougarske vlasti* (119), *Sarajevskog atentata* (137), *Prvog svjetskog rata* (147) i *Vrbaske banovine* (161) zatvarajući na određeni način prvo dio knjige. Preko poglavlja *Okupacija, Otpori i Rat* (177), *Genocid u NDH* (195) knjiga ulazi u period *Socijalističke republike* (209) i zapravo nakon ovoga dijela otvara pitanja vezana za fenomen zvan Republika Srpska poglavljem *Višestranaka BiH* (253).

Od uvodnog poglavlja *Država srpska* do *Stvaranja države* (283) autori su nastojali objediniti historijski tok i vezati ga za postojanje i kontinuitet ideja o srpskoj autonomiji unutar BiH, a početak raspada Jugoslavije učiniti vremenom realizacije te višestoljetne borbe. Naravno da jedan ovakav galimatijas neće predstavljati problem da bilo koji iole upućeni čitalac u detektira nemogućnost postojanja kontinuiteta jer, naprosto, ukupan razvoj na južnoslavenskom prostoru ne svjedoči ničemu takvom.

Jasan poriv autora da se opravda postojanje i nastanak bosanskohercegovačkog entiteta Republika Srpska imao bi smisla da su na teorijskom i empirijskom nivou doista pokušali diskutirati na temelju činjenica iz perioda tokom i nakon raspada Jugoslavije ili vojno-političkog razvitka unutar BiH (naravno posebno se osvrnuvši na rat u Bosni i Hercegovini). Dvojac Antić – Kecmanović pobjegao je od toga. Iako oni polahko ulaze u temu nakon 250 stranica napisanih o bosanskim, srpskim, općenito balkanskim historijskim periodima, način na koji to rade u najmanju ruku nije zadovoljavajući. Nedosljedan bi zapravo bio pogodan termin.

Dapače, izreći da entitet RS „ima nacionalnu istoriju koja je dio istorije srpskog naroda i seže jedanaest vijekova u prošlost“ (32) znači u potpunosti obezvrjediti najznačajnije autore i dostignuća historijske nauke u posljednjih stotinjak godina, koji su se svojski potrudili da istraže i objasne društveno-politički razvoj južnoslavenskih naroda. Autori su do te mjere smioni (neko bi dodao bezočni) da posve kompleksne teme, čak dovoljno istražene, simplificiraju i objašnjavaju na temelju drugorazredne literature podastirući čitaocu dvojben narativ o borbi za slobodu srpskog naroda u BiH. Kako na jednoj od promocija reče jedan od autora (Nenad Kecmanović), ovo je, zapravo, odgovor Noelu Malcolmu i njegovoj knjizi *Kratka povijest Bosne*. Ko god je čitao Malcolmovu *Historiju* svjestan je otužnosti ovakvog Kecmanovićevog objašnjenja.

Za periode davne prošlosti, a na osnovu pristupa koji su autori imali, logično je bilo očekivati kako će, da uzmemo ovaj primjer kao najupečatljiviji, Osmanska država biti negativno portretirana. Čak i bilo koji pozitivan glas o osmanskoj prošlosti našega prostora izvitoperen je i učinjen neutemeljenim. Vrlo ozbiljne analize osmanskog sistema koje su pisane u posljednjih dvadeset-trideset godina,

pa i u vremenu prije toga, uopće nisu razmatrane niti se pokušalo odgovoriti, recimo, na teze o predostima i nedostacima milet sistema ili osmanske porezne politike. No, kakve to veze uopće ima s Republikom Srpskom?

Šta tek reći za 19. stoljeće, austrougarski period i jugoslavensku ideju koja je nastala na zapadnom južnoslavenskom području, a što autori skoro nikako ne tretiraju. Ilirski pokret, panslavizam i ostali historijski procesi kojima je dobro uobličen historijski tok na ovim prostorima dotaknuti su ovlaš i bez ikakvog kritičkog uklona. *Velika istočna kriza* autorima predstavlja kompleksno političko pitanje kada se radi o odnosu prema muslimanima bez upliva u sveukupni kontekst i stradanje / egzodus tog stanovništva.

Dvadeseto stoljeće, pak, posebna je tema i polje na kojem su autori postavili temelje opravdavanju velikosrpske ideje i unijeli misao o Republici Srpskoj u glave ovdašnjih srpskih predstavnika, intelektualaca i općenito naroda. Otuda im je valjda sasvim logično izgledalo da korice knjige treba krasiti portret Gavrila Principa, najpoznatijeg zavjerenika u atentatu na austrougarskog prijestolonasljednika Franca Ferdinanda. Svakako da čitalac samim pogledom na korice mora zapasti u dilemu o suštini jugoslavenske ideje ako jedan od poznatijih proponenata biva tumačen kroz osnovne postavke velikosrpske ideje stotinjak godina poslije i postaje simbolom iste. Poručuju li autori da je jugoslavenska ideja i bila zamaskirani velikosrpski konjanik? Nije teško razaznati, ali neka autori to pitanje objašnjavaju iz vlastitog nerazumljivog diskursa.

Nije teško sumirati i dati stav o djelu *Istorija Republike Srpske* čak iz ove ne-logične i nepotrebne perspektive. Objašnjenje historijskog procesa od najranijeg spominjanja društva na ovim prostorima, posebno s dolaskom Južnih Slavena, u kontekstu postojanja i nastanka Republike Srpske nemušto je manipuliranje historijom kao takvom. S druge strane, ukoliko se i nađe nekakav razlog za ovakav pristup, postavlja se drugo, potpuno opravdano i jasno pitanje: Kako je moguće o tome pisati ne konsultirajući najznačajnije studije nastale u proteklom periodu? Moguće je ukoliko ideološki i neprofesionalno prilazite temi nastojeći opravdati i legitimirati objekat istraživanja. Ukoliko želite doprinijeti spoznaji o prošlim vremenima, onda je takav postupak čisto manipuliranje i u ovome konkretnom slučaju nacionalističko bojenje historije debelo plaćeno iz entitetske kase.

U ovome djelu nećete naći onaj suštinski neustavni proces izgradnje paralelnih SDS struktura u BiH, koje su imale konkretne ciljeve za uspostavu RS-a; nećete naći politiku baziranu na šest strateških ciljeva Srba u BiH definiranu 12. maja 1992; nećete naći zavjereničko djelovanje političkih i vojnih struktura SR Srbije tokom pokušaja rastakanja BiH; nećete naći opsadu Sarajeva i ubijanje njegovih građana u ime izgradnje RS-a; nema niti logora diljem Bosne i Hercegovine za nesrbe, koji su nastali zbog potrebe za etnički čistom Srpskom; nećete naći nepobitne fakte o namjeri počinjenja zastrašujućih zločina, čak i zločina genocida radi ostvarenja političkog nauma. Nećete, dakako, naći ni presude Haškog tribunala političkom i vojnom vrhu te tvorevine.

Nećete, dakle, naći ništa što je vrijedno istraživanja kada se radi o procesu nelegalnog i neustavnog nastanka RS-a (od proglašenja tzv. Skupštine srpskog naroda u BiH i proglašenja Republike Srpske BiH) do njenog pravnog sankcioniranja u Daytonu. Čak su i određeni specifični razlozi koji bi mogli djelomično opravdati takvo protuustavno djelovanje – srpsko iskustvo tokom Drugog svjetskog rata – ovlaš dotaknuti. Naravno, analiza navodnog kolektivnog straha kod Srba sa sobom bi nosila i uključivanje srpske propagandne mašinerije u istu tako da je više nego jasno kako bi odgovoran istraživač, sljedstveno tome, stavio znak upitnika iznad tog narativa.

Oni već spomenuti trudbenici, historičari i drugi spisatelji koji su vrijedno bilježili tok vremena na balkanskoj tvrdoj i skliskoj zemlji (njihovo nabranje doista bi oduzimalo puno prostora i vremena) uopće nisu ozbiljnije konsultirani u ovome djelu. Niz objavljenih izvora, a posebno onih koji se odnose na objavljenu građu beogradskog Instituta za savremenu istoriju autori nisu uzeli u razmatranje tako da je veliko pitanje šta su imali na umu kada su krenuli u istraživački postupak. Vjerovatno je i neobjavlivanje izvora i literature svjedokom shvatanja autora da su uradili trajav posao.

Na kraju, historija Republike Srpske može se istraživati i kao posebna tema – svakako ne na ovaj način – ali svoju puninu može imati tek u kontekstu nestanka Jugoslavije i agresivnog pohoda na BiH poslije toga. Otuda i potreba pisanja najnovije bosanskohercegovačke historije postaje značajnijom, a poziv historičarima, i ne samo njima, otvorenim za taj poduhvat i zadatak. U tome smislu svakako je značajno da za pisanje historije RS-a, ipak, postoji veoma bogata dokumentacija, a posebno haški dokumenti, koji najjasnije doprinose rasvjetljavanju ovoga fenomena.

Usklik predsjednika RS-a Milorada Dodika na jednoj od promocija (Banja Luka, 6.10.2015.) da je ovo prva knjiga napisana na ovaj način, kako je prenio novinar Petar Luković, dan poslije u svojoj kolumni (<http://www.e-novine.com/region/region-bosna/126774-Zaerena-istorija-bez-genocida.html>) možda i najbolje sažima domete ovoga djela. Napisana je kako se do sada nije pisalo, što je **čini** ne samo dvojbom već u naučnom pogledu i bezvrijednom.

Admir Mulaosmanović